

ŞANLIURFA'DAN LOCULUSLU KAYA MEZARLARI

LOCULUS ROCK TOMBS IN ŞANLIURFA

НАДГРОБНЫЕ СКАЛЫ LOCULI В ШАНЛЫУРФЕ

Yusuf ALBAYRAK*

ÖZ

Şanlıurfa İl merkezinde bulunan ve Urfa kalesi olarak bilinen kalenin surlarının bittiği güney batı kısmında bulunan nekropol alanında kaya mezarları yer alır. Bu mezarlar, tek odalı veya iki odalı olmak üzere plan açısından değişiklik göstermektedir. Bu mezarlardan en dikkat çekici olanı ve günümüze korunarak gelmiş olanı Loculuslu kaya mezarıdır. Loculuslu kaya mezarı denilen bu tip mezarlarda ortak özellik kare ya da dikdörtgen biçimli orta mekanın yani mezar odasının bazen üç, bazen de 4 kenarından yanlara, duvarların içine doğru dörtgen kesitli derin hücrelerin (Loculus) açılmış olmasıdır. Kale eteğinde en tepe noktada yer alan bu Loculuslu mezar içerisine çok fazla sayıda ölü gömülmesi nedeniyle oldukça önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Kaya Mezarı, Loculus, Niş, Kale, Şanlıurfa.

ABSTRACT

There are a great number of rock tombs in the necropolis area in the south western part of the castle walls which is called Urfa Castle in Şanlıurfa. These tombs have various plan with one or two rooms. One of the most remarkable of these tombs is the loculus rock tomb, which has been well preserved until now. The common feature of these tombs is that deep cells (Loculus) with a quadrangular cross section are opened inside the rock, having three or four sides of the rectangular (grave chambers) central space. This loculus rock tomb located in the highest point in the castle payer is very important because of the burial of many dead in the grave.

Key words: Rock Tomb, Loculus, Niche, Citadel, Şanlıurfa.

АННОТАЦИЯ

* Yrd. Doç. Dr., Aksaray Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü. AKSARAY
(albayrakusuf55@hotmail.com)
DOI: 10.17498/kdeniz.395106

В районе некрополя находятся могилы скалы в В центре города Шанлыурфа находится известная крепость, у подножия стен на юго-западной ее части располагается некрополь с надгробными скалами. Могилы имеют своеобразное строение, это одноместные или двухместные помещения. Особое внимание было уделено сохранившиеся до наших дней надгробные скалы *Loculi*. Этот тип усыпальниц вмещает в себя стены галерей расположенных в несколько рядов, которые покрыты продолговатыми четырех- или трехугольными углублениями (*loci, loculi*), в которые вкладывались тела умерших. Отверстие их заставлялось такой или иной плитой, на которой начертывалась эпитафия. Большое значение имеет наиболее многочисленное захоронение внутри могильника *loculi*, обнаруженное у подножия крепости.

Ключевые слова: *надгробные скалы, Loculi, ниша, замок, Шанлыурфа*

1.Giriş

İnsanoğlu gerek saygısından gerekse de korkusundan, ölüsünün cesedini göz önünden kaldırma düşüncesiyle, değişik ölü gömme türleri geliştirmiştir. Bunlardan birisi ana kayaya mezar odası açarak ölüsünü buraya gömmesidir. Dini inançları doğrultusunda “öteki dünya” düşüncesi ile cesedin korunarak saklanması fikri, bu mezar türünde etkili olmuştur. Kalıcı ve hazır yapı malzemesi olarak kayalar her dönemde ve her işlevde yaygın bir şekilde kullanılmıştır (Çevik 2000, 24).

Anadolu’da kayaya oyma ve mezar açma geleneği ilk olarak M.Ö. 9. yüzyılda Urartular’la başlar (Işık 1989, 17). Urartu’lar, yer altı oda mezar anlayışını başarılı ve özgün bir biçimde uygulamışlardır (Kleiss 1976, 263). Phryg kaya işleme sanatında Urartu ile aynı düzeyde olan bir toplumdur (Bittel 1950, 85). Bu mimari gelenek zamanla Phryg aracılığıyla başka kültürlerle aktarılmıştır. Böylece I. bin Urartu’sundan kaynaklanan kaya mezarları kendi geleneklerinde, zenginleşip, çeşitlenip gelişerek Anadolu’ya kök salmıştır (Çevik 2000, 107). Ana kayaya oyularak yapılan oda mezarlar özellikle Kuzey Suriye’de Tunç çağlarından itibaren görülmüştür. Ana kayaya oyularak yapılan bu mezar odalarını Orthmann, kuyu-oda mezarlar olarak adlandırmıştır (Orthmann 1979, 101). Anadolu’da inşa edilmiş ve kayaya oyulmuş oda mezar türü zenginlik ve gösteriş kaygısı da taşıdığından özellikle Roma Çağında çok kullanılmıştır (Mansel 1971, 512-516). *Loculuslu* mezarlar genellikle Roma mimarisinde görülmesine karşın, Kıbrıs’ın Limassol kenti yakınındaki Polimidhia’da bulunan *Loluculuslu* mezar M.Ö. 4. yüzyıl sonlarına, Salamis, Tamassos ve Kourion kentlerindeki ise Geç Hellenistik döneme tarihlendirilir (Cartens 2006, 152).

Ölülerin gömüldüğü mezarlık alanı olan Nekropoller, Antik Çağ şehirlerinin önemli öğelerinden biridir. Ölüm sonrası başka yaşam inancı, Nekropollerin, özellikle Roma Döneminde yaygınlaşan anıtsal mezar yapılarını da içeren çok çeşitli mezarlarla donatılmasına yol açmıştır ve bunlar ölümlere ait kutsal şehir gibi düşünülmüşlerdir (Cormack 1997, 140). Nekropoller, arazinin topografik yapısından kaynaklanan farklı tip ve karaktere sahiptir. Düzlükteki tarım alanlarını

mezarlara ayırmak yerine, yerleşim yerinin yakın çevresinde bulunan ve gömü yapmak için elverişli her yer nekropol alanı olarak kullanılmıştır. Kayalık yamaçlar, yerleşmeyi kuşatan sırt ve tepelerin yamaçları gömütler için değerlendirilmiştir (Zeyrek 2007, 194).

Mezar odası plan olarak; girişe giden koridor yani dromos, giriş, kapı ve iç mekandan oluşmaktadır. İç mekan, tek, 2 veya daha çok odalı olabilmektedir. Tek odalı mezarlarda ölülerin yatırıldığı Arcaselium denilen nişlerin sayısı 3, çok odalı mezarlarda ise oda sayısına göre artış göstermektedir. Ayrıca tek odalı mezarlarda dikine açılan ve Loculus ismi verilen derin dikdörtgen hücrelerde gömü sayısı oldukça fazladır. Loculus denilen bu tip mezarlarda ortak özellik kare ya da dikdörtgen biçimli orta mekanın yani mezar odasının bazen 3, bazende 4 kenarından yanlara, duvarların içine doğru dörtgen kesitli derin hücrelerin (Loculus) açılmış olmasıdır. Loculuslu mezarlara genelde merdivenli dromoslar ile ulaşılır. Loculuslar bireylerin definlerinde kullanılıyordu. Ancak bazı Loculuslar ikincil defin için kemiklerin yerleştirildiği depolar olarak da hizmet etmiştir (Tal 2003, 291). Hellenistik Dönem'den itibaren Anadolu'nun kuzeyinde "gerçek kubbeli mezar odaları" inşa edilirken, güneyde "Loculus" (veya niş) mezarlar ana kayaya oyulmuştur (Tulunay 1992, s. 41).

2.Loculuslu Mezarlar

Şanlıurfa İl merkezinde bulunan ve Urfa kalesi olarak bilinen kalenin surlarının bittiği güney batı kısmında bir Nekropol bulunur. Kale eteği Nekropolü olarak adlandırılan bu alanda 7 tane Loculuslu kaya mezarı yer alır; M-11, M-17, M- 20, M-43, M-54, M-59 ve 59-A nolu mezarlar (Albayrak 2017, 282). Ancak bu mezarlardan sadece M-43 nolu mezar günümüze tamamen sağlam olarak gelmiştir. Diğer mezarlardan ölçü olarak oldukça büyük ve de gösterişlidir. Nekropolün en tepede noktasında yer alır ve çevresinde başka kaya mezarı yoktur. Nekropol alanına ve diğer mezarlara tepeden bakar durumdadır. (Resim 1)

M-43 nolu mezar, dromoslu merdivenli, tek odalı Loculuslu kaya mezarı planındadır (Resim 2). Dromos uzunluğu 4.40 cm., genişliği ise 1.50 cm. dir. 7 basamak inildikten sonra mezar kapısı önündeki 2.20 cm.lik düzlüğe ulaşılır. 2.80 cm. yüksekliğinde ve 0.82 cm. genişliğinde olan kapının derinliği 0.65 cm. dir. Kapıdan girildikten sonra kapı hizasında 0.50 cm yüksekliği ve 0.40 cm derinliği olan bir platform mezar odasının dört bir yanını çevreler. Kapı önündeki platformdan aşağıda olan 1.50 cm. uzunluğunda ve 0.35 cm. yüksekliğinde bir basamakla mezar odasının zeminine inilir. Mezar odası 4.50 x 4.50 cm. ölçülerinde kare bir plana sahiptir. Ancak kapının karşısında yer alan duvarın tam ortasında oda şeklinde 2.00 cm. uzunluğunda ve 2.10 cm. genişliğinde ve 3.20 cm. yüksekliğinde bir bölüm yer alır. Bu bölümde, 2.80 cm. uzunluğunda, 1.30 cm. derinliğinde ve 1.15 cm. yüksekliğinde bir tekne bulunur. Mezar odasının yüksekliği 3.90 cm. dir. Sağ duvarda 4 tane (1-2-3-4 nolu), sol duvarda 4 tane (8-9-10-11 nolu), 3 tanede karşı duvarda (5 nolu, 2 Loculus bir oda içerisinde, 6-7 nolu) ve 2 tanede kapının yanlarında olmak üzere (12-13 nolu) toplamda 13 Loculus vardır. Bu Loculusların derinlikleri ve yükseklikleri aynı olmakla birlikte genişlikleri farklı ölçülerde

yapılmıştır. Mezar odasının giriş kapısına göre solda yer alan duvardaki 4 Loculusdan 1 ve 4 nolu Loculusun derinliği 1.50 cm., genişliği 2.20 cm. ve yüksekliği de 1.50 cm. dir. Loculus girişleri ise 0.75 cm. dir. Bu yöndeki 2 ve 3 nolu Loculuslar, 0.70 cm genişliğinde ve 2.20 cm. derinliğindedir. Yükseklikleri ise 1.50 cm. dir. Sağ duvarda yer alan 4 Loculustan 7-8-9 nolu Loculuslar 0.75 genişliğinde, 2.20 cm derinliğinde ve 1.50 cm. yüksekliğindedir. 10 nolu Loculus ise 1 ve 4 nolu Loculus gibi derinliği 1.50 cm., genişliği 2.20 cm. ve yüksekliği de 1.50 cm. dir. Karşı duvarda sağ köşede yer alan Loculus, 0.75 cm. genişliğinde, 2.20 cm derinliğinde ve 1.50 cm. yüksekliğindedir. Sol köşede yer alan 2 Loculusun yer aldığı odanın genişliği, 4.50 cm., derinliği 2.20 cm. olmuş, girişi ise, 0.75 cm. olarak bırakılmıştır. Bu oda içerisindeki 2 Loculusun giriş kısımları kapı formatında biçimlendirilmiştir. Bu 2 Loculus, 2.20 cm. derinliğinde, 0.85 cm. genişliğinde ve 2.00 cm. yüksekliğindedir. Kapının hemen sağında yer alan 11 nolu ve kapının solunda yer alan 12 nolu Loculuslar, 2.20 cm derinliğinde ve 1.50 cm. yüksekliğindedir. Her Loculusun üzerinde birer tane olmak üzere 12 tane niş yer alır. Bu nişlerin hepsi, 0.50 cm. derinliğinde, 0.45 cm. genişliğinde ve 0.60 cm. yüksekliğindedir. (Resim 2)

M-43 nolu mezara oranla günümüze daha az korunagelmiş diğer Loculuslu mezar M-59A nolu mezardır. 3.00 cm. uzunluğunda ve 1.30 cm. genişliğindeki dromosdan sonra mezar odası kapısına ulaşılır. Dromos merdivenleri tamamen tahrip olmuştur. Giriş, 1.20 cm. yüksekliğinde, 0.65 cm. genişliğinde ve 0.50 cm. derinliğindedir. Mezar odası, uzunluğu 2.70 cm., genişliği 2.60 cm. ve yüksekliği 2.10 cm. dir. Girişin solundaki duvarda 2 (1 ve 2 nolu), karşı duvarda 3 (3-4 ve 5 nolu) ve sol duvarda da 3 tane (6-7 ve 8nolu) olmak üzere toplam 8 Loculus vardır. 1-3 ve 5 nolu Loculuslar diğer Loculuslardan farklı bir plana sahiptirler. Bu 3 Loculus neredeyse iki Loculus genişliğinde yapılmıştır. 1 nolu Loculus, 1.40 cm. genişliğinde, 2.00 cm. derinliğinde ve 1.10 cm. yüksekliğindedir. Giriş kısmı genişliği ise, 0.65 cm. dir. 3 nolu Loculus, 1.20 cm. genişliğinde, 1.95 cm. derinliğinde ve 1.15 cm. yüksekliğindedir. Giriş kısmı genişliği, 0.60 cm. dir. 5 nolu Loculus, 1.90 cm. genişliğinde, 2.10 cm. derinliğinde ve 1.20 cm. yüksekliğindedir. Giriş kısmı genişliği 1.20 cm. dir. Bu 3 Loculus, derin dikdörtgen hücreden çok yarım daire şeklini almıştır. Diğer Loculusların ölçüleri ise; 2 nolu, genişliği 0.80 cm., derinliği 1.70 cm. ve yüksekliği 1.10 cm. dir. 4 nolu, genişliği 0.60 cm., derinliği 2.00 cm. ve yüksekliği 1.15 cm. dir. 6 nolu, genişliği 0.65 cm., derinliği 1.70 cm. ve yüksekliği 1.00 cm. dir. 7 nolu, genişliği 0.55 cm., derinliği 1.05 cm. ve yüksekliği 0.95 cm. dir. 8 nolu, genişliği 0.65 cm., derinliği 1.30 cm ve yüksekliği 1.00 cm. dir. Bu Loculuslu mezarda niş yoktur.

Diğer Loculuslu mezarlara oranla daha çok tahrip edilmiş M-59 nolu Loculuslu mezar, 2.80 cm. uzunluğundaki bir dromosdan sonra mezar kapısına ulaşılır. Kapı tamamen tahrip olmuştur. Mezar odası 4.45 cm x 2.20 cm. ölçülerindedir. Kapı karşısındaki duvarda 3 Loculus yer alır. Loculuslar 2.10 m. uzunluğunda, 0.80 m. genişliğinde ve 1.40 m. yüksekliğindedir. Sağ ve sol duvardaki Loculuslar tamamen tahrip olmuştur. (Resim 3)

3.Değerlendirme ve Sonuç

Kale eteğinde yer alan bu iki Loculuslu mezar ve diğer tahrip olan Loculuslu mezarlarda ortak özellik, genelde Dromoslu merdivenli ya da basit girişlerden sonra, kare ya da dikdörtgen biçimli orta mekanın üç kenarından yanlara, duvar içine doğru dörtgen kesitli derin hücrelerin (Loculus) açılmış olmasıdır. Bu iki Loculuslu mezardaki Loculusların hepsinin tabanı düzdür. Bunun nedeni de keramik lahitler ve ahşap tabutlar konulması veya cesedi zemine yatırabilmek içindir. Mezar odası tavanları, mezara gelenlerin rahatça ayakta durulabilecek yüksekliktedir. Loculus tavanları da ceset yerleştirme işleminin kolayca yapılabileceği yüksekliktedir. Bazı Loculusların ölçülerinin iki Loculus ölçüsünde olmasının nedeni ise, bu Loculuslara birden fazla cesetin aynı anda konulmasından ileri gelmektedir. M-43 nolu mezarda Loculuslar üzerindeki derin büyük ölçülerdeki nişler, hediye nişlerine oranla oldukça büyüktür. Bu da bize bu nişlere urneler konulmuş olabileceğini düşündürmektedir.

Loculuslu mezarlar içinde birçok ölünün yattığı mezar odalarıdır. Kale eteğindeki Loculuslu mezarların en yakın örneğini Zeugma Nekropol'ünde görmekteyiz. Burada 5 kaya mezarında Loculus görülür. K-76, K-88 ve K-94 olarak numaralandırılan mezarlarda (Ergeç 1995, 153-160), Kale eteğindeki Loculuslu mezarlardaki gibi, mezar odasının sağ, sol ve karşı duvarında Loculuslar yer alır. Mezar girişine kısa bir dromos ile ulaşılır. K-80 ve K-88 nolu mezarlar daha çok aile mezarı görünümündedir. K-88'de dikdörtgen kesitli eşit Loculusların birleştirilmiş olanları görülmektedir. Kale Eteğindeki M-43 nolu mezarda da köşelerde yer alan Loculusların genişletilerek iki Loculusa dönüştürüldüğünü görüyoruz. Loculuslu mezarların diğer benzer örneğini Libya'da bulunan Cyrene Nekropol'ünde (Thorn 2008, Fig. 230), görmekteyiz. Bire bir benzer olmasa da ana şema yönünden benzerlik göstermektedir. Buradaki Loculuslu mezarların cepheleri oldukça gösterişli ve süslüdür (Thorn 2008, Fig. 219-238). Loculuslu kaya mezarlarını Suriye'de özellikle Palmyra'da da görmekteyiz (Will 1949, 91-95; Toynbee 1971, 229, Fig. 26-28). Palmyra'daki Loculuslu mezar örneklerinde, mezara girişten sonra ana bir oda ve bu odanın sağ ve sol duvarlarında Loculuslar yer alır. Bazı örneklerde ise duvarlarda üst üste üç katlı bir Loculus sistemi uygulandığı görülür (Will 1949, Fig. 7, 21). Ayrıca Ürdün'de Tell Jawa'daki Nekropol alanında 14 tane Roma dönemine tarihlenen Loculuslu kaya mezarı bulunmuştur (Daviau 2016, 173). Yine Ürdün'de Yasileh antik kenti nekropolünde Loculuslu bir mezar yer alır. 25 tane Loculusu bulunan mezarın karşı duvarında yer alan 2 Loculus, diğer Loculuslara göre oldukça geniş yapılmıştır (Al-Muheisen 2008). Filistin'in güneyinde yer alan Beit Jibrin'deki Loculuslu kaya mezarında (Moulton 1915, 64) 24 tane Loculus yer alır. Kale eteğindeki mezarda olduğu gibi giriş kapısının sağ ve solunda birer Loculus yer alır. Loculus ölçüleri olarak yaklaşık benzer ölçüler gösterir. Dromoslu olduğu için Kale eteği M-43 nolu Loculuslu mezar ile benzerlik gösterir. Filistin'in Jericho kentindeki nekropolde

bulunan Loculuslu kaya mezarında (Hachlili 1980, 236) Loculuslar oldukça gelişigüzel ve farklı ölçülerde yapılmıştır. Kıbrıs'ın Paphos kentinde bulunan Loculuslu mezar dromoslu ve merdivenlidir. 12 merdivenden sonra mezar girişine ulaşılır. 3 Loculusludur ve 2 niş bulunur. Bu mezar Hellenistik döneme aittir (Hadjisavva 1982, 7). Loculuslu mezarların tek odalı ve duvarlardaki Loculuslardan oluştuğunu söylemiştik. Ancak Mısır'da İskenderiye kentinde yer alan nekropolde bulunan Loculuslu bir mezar (Venit 1999, 643) tek oda kuralına uymaz. Bu örnekte birbirine koridorlar ile bağlantılı 7 tane oda ve bu odalarda Loculuslar görülür. Toplam Loculus sayısı 40 tanedir. Yine İskenderiye yakınında bulunan Shatby kenti nekropolünde koridorlu ve çok odalı Loculuslu bir mezar yer alır (Kyriakos 2011, Fig. 2). Girişten sonra dikdörtgen şeklinde, Loculus bulunmayan bir odadan ana odaya ve buradan da diğer odalara geçilir. Toplam Loculus sayısı 36 tanedir. Kıbrıs'ın Salamis kenti yakınlarındaki Ayios Sergios köyünde bulunan Loculuslu bir mezar (Karageorghis, pl. XLII:1) dromoslu merdivenli ve 2 odalıdır. Girişteki odada 4, ana odada ise 11 tane Loculus vardır. Tunus'da antik Carthage kenti yakınında bulunan Gammarath tepesinde yer alan mezarlık alanında neredeyse birbirine yapışık şekilde olan 2 ayrı Loculuslu mezar kümesi yer alır (Hachlili 1998, 265, Fig. VI-2). Bir kümede 7, diğerinde 5 Loculuslu mezar vardır. Bütün mezarlar tek odalıdır ve plan olarak Kale eteği M-43 mezarı ile bire bire benzerlik gösterirler. Yunanistan Korinth Adasında bulunan Kenchreai nekropolünde bulunun bir Loculuslu mezar (Rife 2007, Fig. 7), Kale eteği M-43 nolu mezar gibi dromoslu, merdivenli ve tek odalıdır. Loculusların üzerindeki geniş nişleri ile de M-43 nolu mezar ile benzerlik göstermektedir.

Kale eteğindeki Loculuslu mezarları bu örnekler ile kıyaslamak gerekirse, bu örneklerin aksine, kale eteğindeki yer alan Loculuslu mezarların hiçbirinde duvar süslemesi ve de kabartma yer almaz. Ayrıca mezarlar içerisinde iskelet konulan çukurların olmadığı da görülür. Mezarlarda herhangi bir mezar hediyesi ve kemik parçalarının olmaması, bu mezarların geç dönemde soyguna uğradığını, M-43 nolu mezarın günümüze sağlam olarak gelmesi de bu soygunlar sırasında tahrip edilmediğini göstermektedir. Loculuslar dikdörtgen kesitlidir ve tabanları kapalıdır. Tabanı kapalı olan Loculuslara çoğunlukla keramik lahitler veya ahşap tabutlar konulmuş olmakla birlikte, bunların boş tutulan hücreler olup, gerektiğinde mezar sahiplerinin isteğine tabutla konulduğunu söyleyebiliriz. Benzer örneklerine dayanılarak Kale eteğindeki Loculuslu mezarlar Roma döneminde yapılip kullanılmıştır.

KAYNAKÇA

ALBAYRAK, Y. (2017) Şanlıurfa Kale Eteği Nekropolü Kaya Mezarları, *Karadeniz, Uluslararası Bilimsel Dergi*, sayı 36, 2017.

AL-MUHİSEN, Z. (2008) "Archaeological Excavations at the Yasileh Site in Northern Jordan: the Necropolis", *Syria*, 2008

BITTEL, K. (1950) Grundzüge der Vor-und Frühgeschichte Kleinasiens, 1950

CARTENS A. M. (2006) “Cypriot Chamber Tombs”, in: L. Wriedt Sorensen/K. Winther Jacobsen (eds.) *Panayia Amathousa II. Political, Cultural Ethnic and Social Relations in Cyprus, Approaches to regional Studies* (Monographs of the Danish Institute of Athens 6:2) Arhus, 125-179, 2006.

CORCMACK, S. (1997) Cormack Sarah., “Funerary Monumentsand Mortuary Practise in Roman Asia Minor” *The Early Roman Empire in the East*, Ed. Susan Alcock, Oxford, Oxbow Monographies.

ÇEVİK, N. (2000) *Urartu Kaya Mezarları ve Ölü Gömme Gelenekleri*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2000.

DAVIAU P.M. (2016) *Culture and History of the Ancient Near East*. “Excavations at TallJawa, Jordan”, Netherlands, 2016.

ERGEÇ, R. (1995) *Güney Kommagene Bölgesindeki Antik Dönem Nekropol ve Mezarları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Konya, 1995

HACHLILI, R. (1980) A Second Temple Period Jewish Necropolis in Jericho. *The Biblical Archaeologist*, Vol. 43, No. 4, s. 235-240.

HACHILILI, R. (1998) *Ancient Jewish Art And Archaeology in the Diaspora*, Brill, Leiden-Boston-Köln.

HADJISAVVA, M. (1982) *The Tombs of the Kings*. A Colour Guide with an Introduction to Ancient Paphos.

İŞİK, F. (1989) *Batı Uygarlığının Kökeni, Erken Demirçağ Doğu-Batı Kültür ve Sanat İlişkilerinde Anadolu*, Türk AD 28.

KARAGEORGHIS, V. (1978), “Chronique des fouilles et découvertes archéologiques à Chypre en 1977”, *BCH*, 102 879-938, 1978

KLEISS, W.(1976), “Bemerkungenzur Urarteischen Architectur” *TTK*, VIII, 1976

KYRIAKOS, S. (2011), *Alexandrea ad Aegyptvm the Legacy of Multiculturalism in Antiquity*. Part II. The Polyvalent Nature of the Alexandrian Elite Hypogea: A case Study in the Greco-Egyptian Cultural interaction in the Hellenistic and Roman Periods. P. 101-122, 2011

MANSEL, A.M. (1971), Gemlik TümüLüs Mezarı, *Belleten XXXVIII*, Sa. 150, 1971

MOULTON, W. J. (1915), An Inscribed Tomb at Beit Jibrin. *American Journal of Archaeology*, Vol. 19. No. 1, s. 63-70.

ORTHMANN, W. (1979), “Burial Customs of the III rd Millenium B.C. in EuphratesValley” J.C. Marguerum (Ed. Le Moyen Euphrate), Strasbourg.

RIFE, J.L. (2007), Life and death at a port in Roman Greece: The Kenchreai Cemetery Project 2000-2006, *Hesperia* 76, p. 143-181, 2007

TAL, O. (2003), *Ancient West & East*, Volume 2, No. 2, On the Originand Concept of the Loculi Tombs of Hellenistic Palastine, Leiden-Boston.

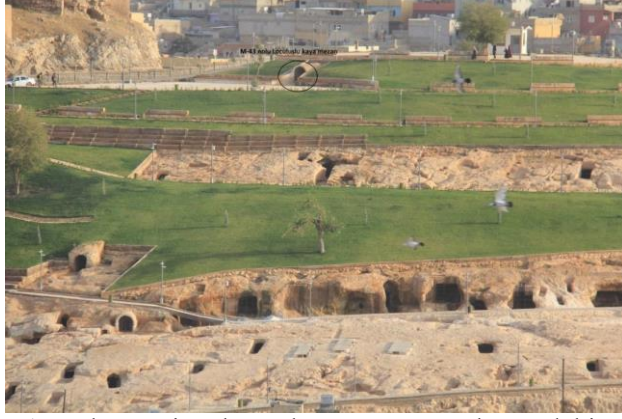
THORN, J.C. (2008), The Necropolis of Cyrene. *Two Hundred Years of Exploration*. Monografiedi Archeologia Libica, 26.

TULUNAY, E.T. (1992), Etrüsk Sanatı, *Arkeoloji ve Sanat Yayınları*, İstanbul, 1992

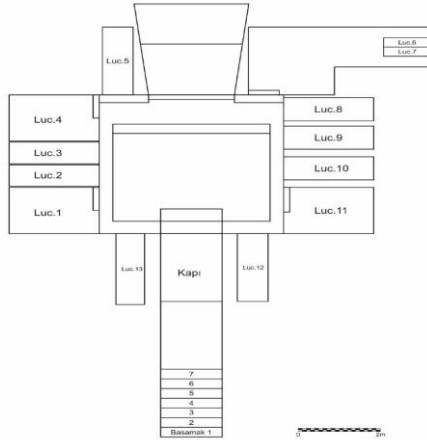
WILL, E. (1949), La tour Funéraire de Palmyre. Syria. Archéologie, Art et histoire / Année.

VENIT, M.S. (1999), The Stagni Painted Tomb: Cultural Interchange and Gender Differentiation in Roman Alexandria. *American Journal of Archaeology*, Vol. 103. No. 4, s. 641-669, 1999

ZEYREK, H.T. (2007), Yukarı Söğütlü Nekropollerinden Kaya Mezarları, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (2), 2017

Resim 1: Kale Eteği Nekropolü ve en tepe noktasındaki M-43 nolu Loculuslu mezar.

Resim 2: M-43 nolu mezar

Resim 3: M-43 nolu Loculuslu kaya mezarı.

Resim 4: M-59 nolu Loculuslu kaya mezarı.